

Et aldersvennlig Norge på agendaen

Innhold

1. Rådet for et aldersvennlig Norge.....	3
1.1 Utnevnelse og sammensetning	3
1.2 Rådets mandat	4
2. Organisering	7
3. Rådets forståelse av et aldersvennlig samfunn.....	8
4. Rådets verdier	10
5. Prioriterte temaer og saker for rådet med videre anbefalinger	11
5.1 Trygge hjem	11
5.2 En helhetlig frivillighetspolitikk	12
5.3 Eldres samfunnsdeltakelse.....	12
5.4 Aldring av befolkningen	13
5.5 Eldrerådene	13

6. Andre temaer og aktuelle saker	15
6.1 Partnerskap.....	15
6.2 Aldersvennlighet og bærekraftig velferdsutvikling	15
6.3 Eldre som forbrukere.....	16
6.4 Etablering av eldreombudet.....	16
6.5 Digitalisering	16
6.6 Transport	17
6.7 Behov for mer kunnskap.....	17
6.8 Frivillighet.....	17
7. Kommunikasjon og utadrettet virksomhet	19
7.1 Planlegge litt.....	19
7.2 Media.....	19
8. Oppsummering.....	20

1. Rådet for et aldersvennlig Norge

1.1 Utnevnelse og sammensetning

Rådet for et aldersvennlig Norge ble oppnevnt av Solberg-regjeringen, av daværende eldre- og folkehelseminister Åse Michaelsen, 17. januar 2019. Trude Drevland hadde da takket ja til å lede rådet.

Rådet er en videreføring av Statens seniorråd som hadde sin siste fungeringsperiode fra 2014 til 2017. Basert på strategien «Flere år – flere muligheter» som regjeringen la fram i 2016, skal rådet bidra til gjennomføring av regjeringens ambisjoner for et aldersvennlig Norge.

Syv organisasjoner og virksomheter ble forespurt og takket ja til å sitte i rådet, representert ved sine øverste ledere eller andre sentrale nøkkelpersoner. Medlemmene i rådet er valgt for å få en bred sammensetning av sektorer som har betydning for arbeidet for et mer aldersvennlig samfunn. Rådsmedlemmene deltar i kraft av sin organisasjon fordi organisasjonen selv ønsker å bidra til, og selv vil ha nytte av, samarbeidet for å skape et aldersvennlig Norge.

Rådet består av medlemmer fra følgende organisasjoner/virksomheter:

- **Trude Drevland**, leder (valgt personlig fra Solberg-regjeringen)
- **Jan Davidsen**, leder Pensjonistforbundet
- **Stian Slotterøy Johnsen**, generalsekretær Frivillighet Norge
- **Anne Cecilie Kaltenborn**, adm.dir. NHO Service og Handel

- **Nils A. Røhne**, ordfører, Kommunesektorens organisasjon (KS) (død januar 2022)
- **Osmund Kaldheim**, adm.dir. Husbanken
- **Hans Christian Sandlie**, forskningsleder NOVA/OsloMet
- Heidi Arnesen Austlid, adm.dir IKT-Norge – ble i juni 2021 avløst av **Line Gaare Paulsen**, direktør kompetanse og samfunnskontakt

Rådsmedlemmene på det siste møtet i november 2021 (f.v.):

Stian Slotterøy Johnsen, Trude Drevland, Hans Christian Sandlie, Anne-Cecilie Kaltenborn, Jan Davidsen og Osmund Kaldheim. (Nils A. Røhne og Line Gaare Paulsen var ikke tilstede da bildet ble tatt).

Rådsmedlemmene trekker også inn spesialkompetanse i form av andre ressurser fra sine respektive organisasjoner for å styrke arbeidet. I rådsperioden har Anne Gamme fra KS, Torstein Syvertsen og Sigbjørn Spurkeland fra Husbanken og Bjørn Lindstad fra Frivillighet Norge møtt regelmessig i rådsmøtene. Helsedirektoratet hadde fra start sekretariatsfunksjon for rådet. Denne funksjonen ble videreført av Senteret for et aldersvennlig Norge fra 1. februar 2021.

1.2 Rådets mandat

Mandatet for rådet ble fastsatt av Helse- og omsorgsdepartementet 15.mars 2019.

Regjeringen ønsker å skape et aldersvennlig Norge. Vi lever lengre liv og vi blir flere eldre. Aldringen av befolkningen endrer samfunnet. I regjeringens strategi for et aldersvennlig samfunn – «Flere år – flere muligheter», vises hvordan alle sektorer har virkemidler for å fremme et aldersvennlig samfunn, slik at eldre mennesker kan delta, leve aktive liv og bevare sin selvstendighet så lenge som mulig. Som et av fem hovedområder i kvalitetsreformen Leve hele livet (Meld. St. 15, 2017–2018) vil regjeringen konkretisere dette arbeidet med et Nasjonalt program for et aldersvennlig Norge.

1) Rådet skal bidra til gjennomføring av det nasjonale programmet for et aldersvennlig Norge.

Programmet består av fem oppgaver:

- *Planlegg for egen alderdom – en kampanje på tilrettelegging av bolig, sosialt fellesskap og et aktivt liv.*
- *Eldrestyrt planlegging av aldersvennlige lokalsamfunn.*
- *Nasjonalt nettverk for aldersvennlige kommuner.*
- *Partnerskapsordning for aldersvennlige organisasjoner, institusjoner, bedrifter og virksomheter.*
- *Ta i bruk seniorressursen i arbeidsliv og frivillig arbeid.*

Rådet skal bidra til gjennomføring av programmet ved å være en pådriver, gi retning og legitimitet til arbeidet, forankre arbeidet i sine ulike organisasjoner og invitere til partnerskap.

Rådet skal bidra til at utfordringer og løsninger for et aldersvennlig samfunn bygger på en forståelse på tvers av sektorer. For å unngå duplisering og uklarhet om ansvarsforhold, bør arbeidet samordnes med andre organisasjoner og virksomheters arbeid på tilgrensende områder.

2) Rådet skal bidra til å skape engasjement for et aldersvennlig Norge gjennom nytenking og idéutvikling.

Det skal involvere, inspirere og engasjere den eldre befolkning til selv å delta i planlegging og utforming av et aldersvennlig samfunn både på lokalt og nasjonalt nivå. Rådet skal være en utfordrende stemme i samfunnet og kunne ta opp utfordringer og aktuelle tema.

Rådet er sammensatt av syv representanter som er utpekt av sentrale organisasjoner og virksomheter som har sluttet seg til visjonen om et aldersvennlig Norge.

Leder for rådet er utpekt av regjeringen. Leder skal lede rådets arbeid, være talsperson, inspirere sekretariat og partnere og sette dagsorden.

Leder skal sammen med rådsmedlemmene bidra til at rådets arbeid legger vekt på:

- *Strategisk og nytenkende perspektiver om samfunnsutvikling i skjæringspunkt demografi, teknologi, folkehelse, universell utforming, tjenesteproduksjon og sosiokulturelle endringer.*
- *Utfordringer og muligheter ved bruk av IKT og ny teknologi for eldre mennesker.*

- Arbeid på tvers av offentlige, frivillige og private virksomheter og ulike sektorer.
- Samle og forene ulike interesser.
- Gjennomføringsevne.
- Aldring og samfunnsutvikling i lys av sentrum/periferi-dimensjonen.
- Handlingsrommet mellom politikk og samskaping, involvering og medvirkning.

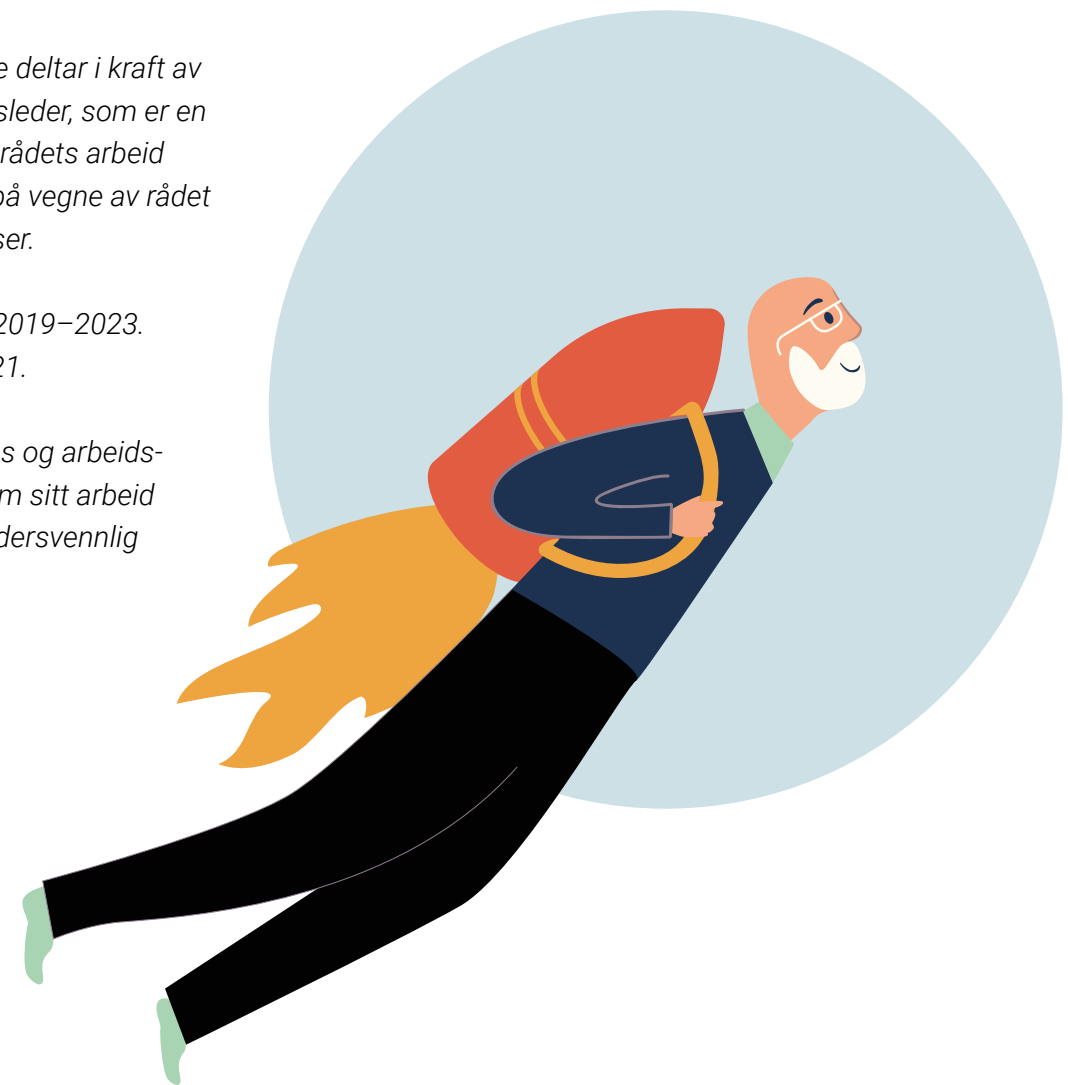
Det skal etableres et Senter for et aldersvennlig Norge som skal ha sekretariatsfunksjon for rådet og ansvaret for det operative i programmet. Senteret skal også bidra til økt kunnskap og dokumentasjon om aldringen av samfunnet. KS og regjeringen har inngått en avtale om samarbeid om gjennomføring av Leve hele livet 2019– 2023, hvor KS blant annet vil bidra til et aldersvennlig samfunn, og sørge for oppstart av nasjonalt nettverk for aldersvennlige kommuner. Helsedirektoratet skal gi faglig støtte til programmet og rådets arbeid.

Inntil senteret er på plass vil Helsedirektoratet ha sekretariatsansvaret. Senteret vil finansiere oppgavene i programmet, etter bevilgning over statsbudsjettet. Oppgaver i programmet og for senteret vil også kunne

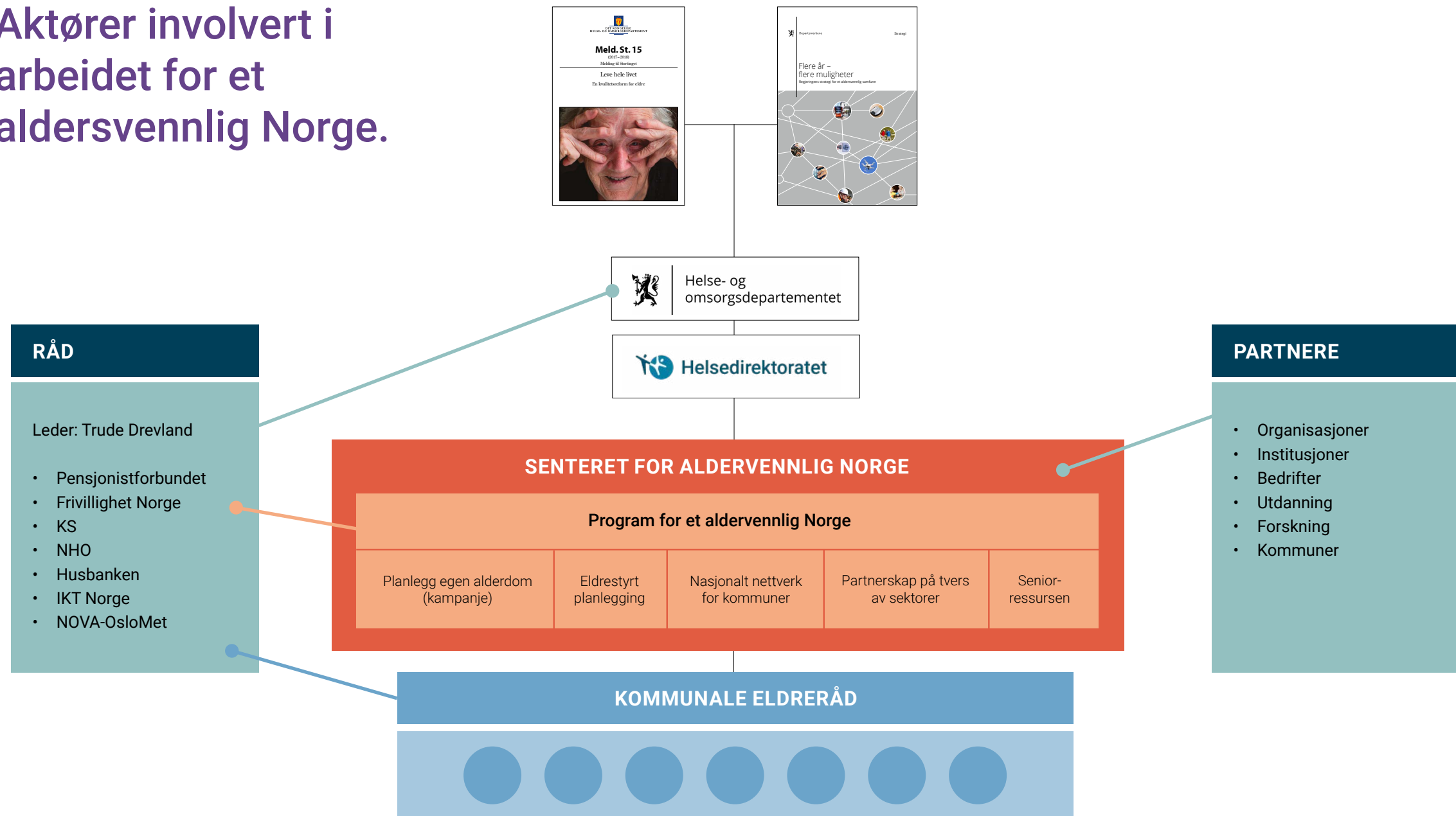
finansieres eksternt. Rådsmedlemmene deltar i kraft av sin organisasjon. Utover honorar til rådsleder, som er en uavhengig representant, vil deltakelse i rådets arbeid normalt ikke honoreres. Evt. oppgaver på vegne av rådet vil kunne bli godtgjort etter statens satser.

Programperioden for Leve hele livet er 2019–2023. Dette rådet vil ha virketid til og med 2021.

Rådet bestemmer selv sin møtefrekvens og arbeidsform. Rådet skal avgi årlige rapporter om sitt arbeid og bes gis en vurdering av status for aldersvennlig Norge i 2021.

Aktører involvert i arbeidet for et aldersvennlig Norge.

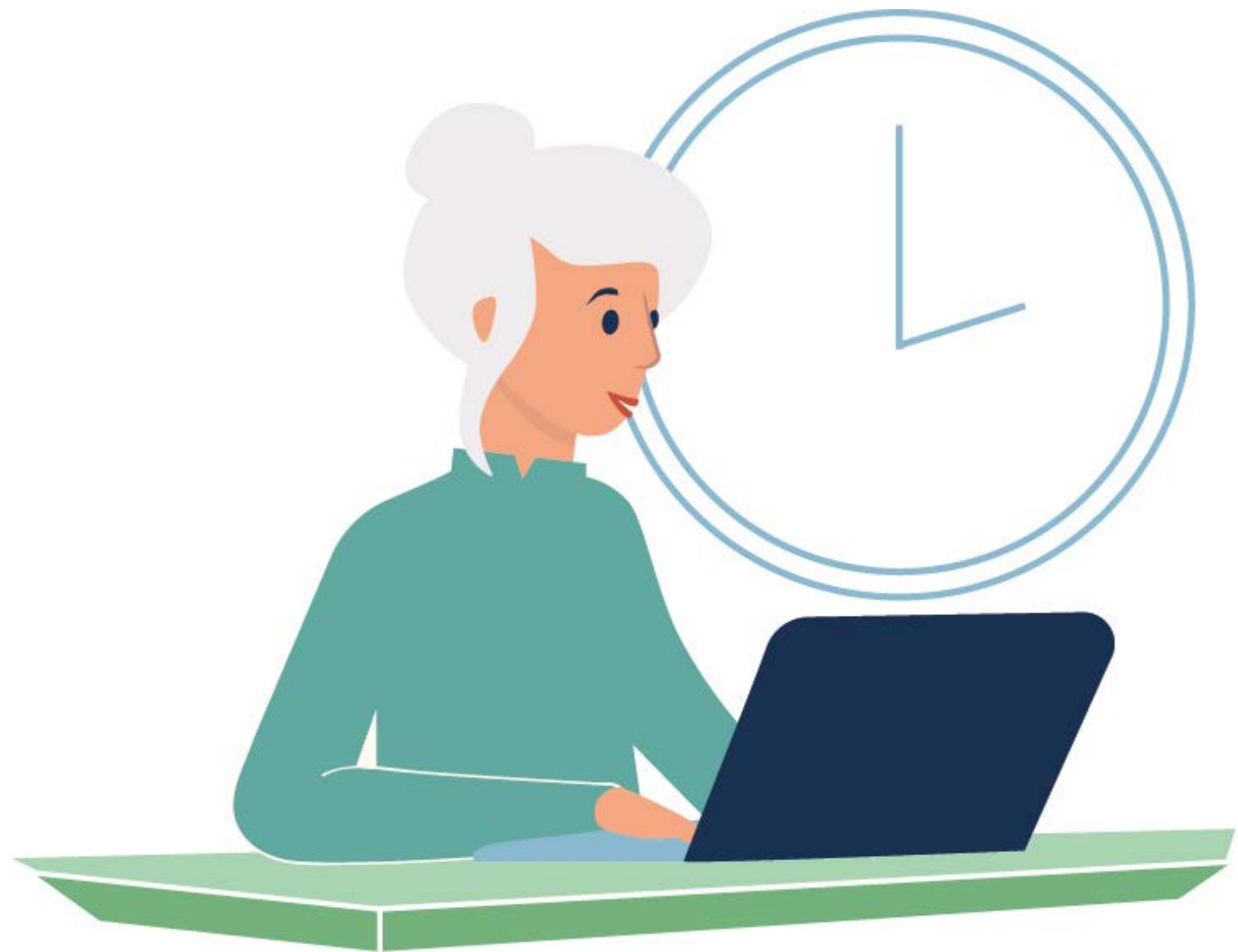

2. Organisering

Rådet besluttet på første samling å møtes fysisk åtte ganger i året. Møtene ble satt til å gå over en halv dag med de enkelte organisasjonene som vertskap for møtene. Mellom møtene skulle det være samhandling mellom rådsleder, rådsorganisasjonene og aktiviteter knyttet til blant annet foredragsvirksomhet og medieoppmerksomhet.

Da pandemien traff i mars 2020 måtte naturlig nok aktivitetene nedskaleres. Reiseaktivitetene ble avlyst og rådet kom seg dermed ikke ut til de mange lag, foreninger, kommuner, fylkeskommuner og statsforvaltere som ønsket besøk. Møtevirksomheten ble flyttet til digitale kanaler, men kraften i rådets utadrettede arbeide ble ikke fullt så stor.

Dialogen og samhandlingen i rådet ble også noe mindre enn det hadde vært fra start.

3. Rådets forståelse av et aldersvennlig samfunn

Rådet representerer ulike organisasjoner, virksomheter og sektorer som alle har forskjellige utgangspunkt og dermed også noe ulik forståelse av hva som ligger i det å bidra til utviklingen av et aldersvennlig samfunn. Faktumet er at gruppen eldre er stor og sammensatt, i svært forskjellige livssituasjoner og med forskjellige ønsker og behov. Eldre er langt mer enn omsorg og

tjenester. Dagens eldre og kommende generasjoner eldre vil leve lenge som friske høyt opp i alder, uten å trenge omfattende hjelp og tjenester. Noen lever 30 år som pensjonister. De fleste av disse årene som friske og raske. I aldersgruppen 67 til 79 år er det henholdsvis bare 12–13 prosent som mottar omsorgstjenester.

I forbindelse med rådets interne diskusjon for å definere oppdraget, ble det laget en forenklet, visuell framstilling av rådets innsatsområde og hvor i livsløpet dette arbeidet skulle ha fokus.

Yrkesaktiv lengst mulig > Frisk og samfunnsaktiv lengst mulig > Bo hjemme lengst mulig

Det er tiltakene for at vi kan forbli friske og samfunnsaktive lengst mulig, som ble rådets anliggende.

Mandatet gir en tydelig føring på at rådet skal bidra til å fremme et aldersvennlig samfunn ved å legge vekt på strategiske og nytenkende perspektiver om samfunnsutviklingen. Her vil arbeid på tvers av ulike sektorer og medvirkning fra eldre selv være grunnleggende. Rådet konkluderte tidlig med at forståelsen av eldre som bidragsytere og en ressurs for samfunnet, ikke er spesielt utbredt. I omtaler av at det blir flere eldre, er det gjerne koblet med en «eldrebølge» som vil bety store utgifter og byrder for samfunnet. Derfor ble eldre som betydelige ressurser gjennom erfaring og kunnskap tidlig et viktig budskap for rådet.

Stortingsmeldingen om kvalitetsreformen Leve hele livet er også et viktig fundament for rådets virksomhet¹. Her er det innsatsområdet Et aldersvennlig Norge som skulle gi retning for rådets arbeid.

Rådet brukte den første tiden i hovedsak til å jobbe med en felles forståelse og en plattform for sitt oppdrag og sine aktiviteter. I tett samråd med sekretariatet ble det lagt opp til en prosess der hvert rådsmedlem ga innspill fra sin organisasjon/virksomhet om hva som var status knyttet til demografiutvikling, og hvilke områder de så som utfordrende. Innsikten fra den enkelt ble samlet vurdert ut fra hvor det var synergier og felles interesser og muligheter. Denne helheten utgjorde nyttig kunnskap som dannet utgangspunkt for felles temaer og saker som rådet ønsket å prioritere og ta videre i sitt arbeid. Parallelt har det vært viktig for rådet å følge med på det som har vært på dagsorden og være synlig i den offentlige debatten på relevante saker.

Deling av innsikt og erfaring har vært viktig for rådet for slik å sikre at alle har en felles og god oversikt over hva som skjer ut fra forskjellige innfallsvinkler. På møtene i rådsperioden har medlemmene delt nyttig kunnskap og innsikt fra sitt felt, og en rekke eksterne innledere har

vært invitert til å presentere rapporter og innsikt.

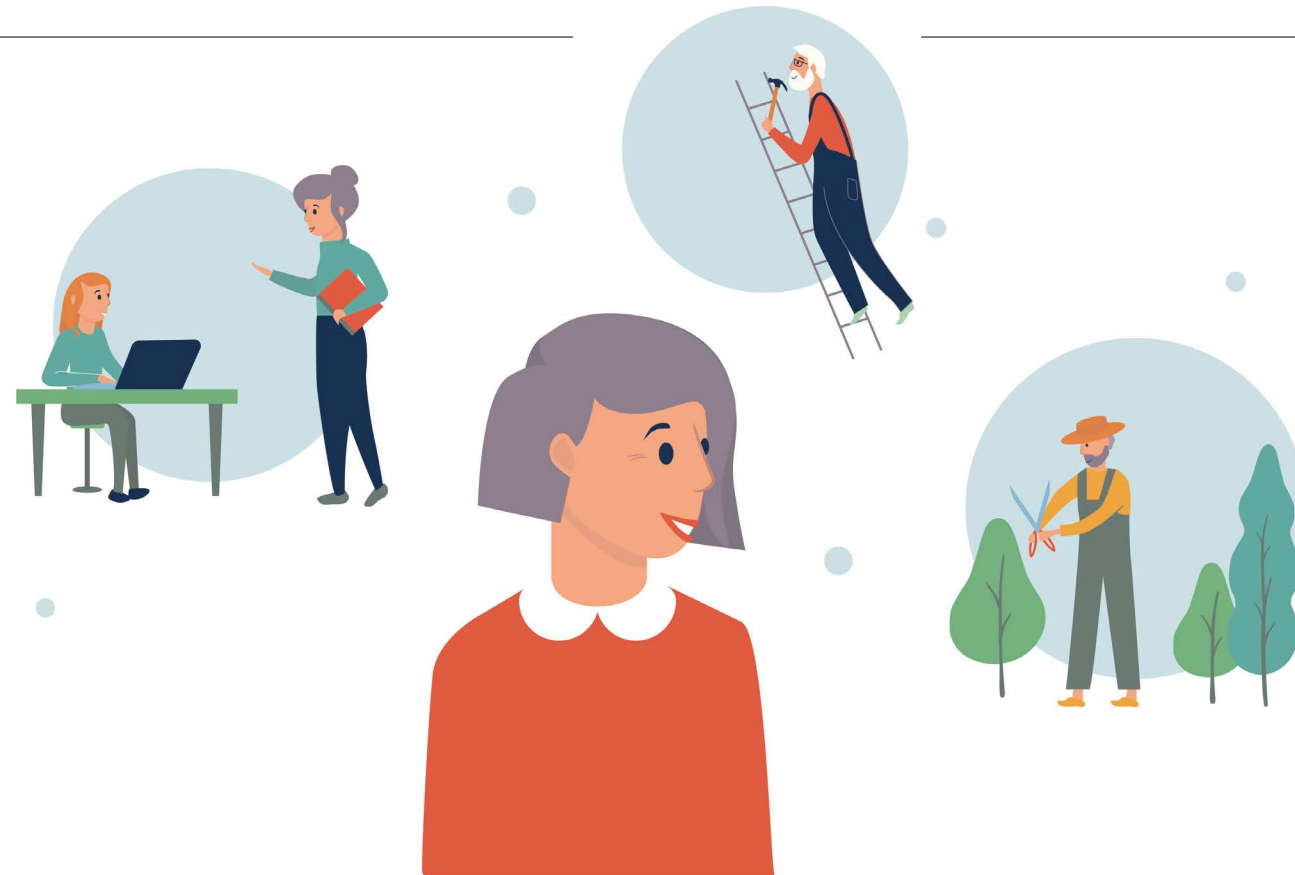
Rådsmedlemmene er intervjuet om sin forståelse av et aldersvennlig samfunn i en artikkelserie på nettsiden www.aldersvennlig.no. Her var bolig, kommunens rolle og ansvar, frivillighet og IKT-politikk blant temaene.

Rådets medlemmer har vært til stede på mange arenaer for å snakke om rådets oppgaver og tema knyttet til hvordan jobbe for et aldersvennlig Norge. Rådsleder har når pandemien ikke har satt en stopper for det, nærmest vært som en omreisende misjonær. Både i film, intervjuer, kronikker og innlegg på utallige konferanser har hun snakket om den ressursen som ligger i en frisk eldrebefolkning og hvordan samfunnet kan nyttiggjøre seg den på ulike måter.

¹ Leve hele livet (Meld. St. 15, 2017–2018)

4. Rådets verdier

Rådet definerte verdier og formulerte en strategisk fortelling:

Et aldersvennlig Norge

Et aldersvennlig Norge definerer mennesker som de enkeltindividene vi er – ikke bare etter alder. Alle skal kunne bruke sine ressurser, og leve verdige og meningsfulle liv – hele livet. Erfaring skal verdsettes og brukes. Vi skal ha hjem og nærmiljø der det er mulig å leve trygge og selvstendige liv, holde oss aktive, være sosiale og bidra så lenge som mulig.

Å skape et aldersvennlig samfunn handler om hva vi som samfunn kan gjøre for at eldre skal kunne delta, leve aktive liv og bevare sin selvstendighet så lenge som mulig, og det handler om den enkeltes ansvar for eget liv, helse og alderdom.

I et aldersvennlig Norge er det gjensidig respekt, rom for selvstendighet og inkludering av eldre. Teknologisk utvikling betyr selvstendighet og bidrar til trygghet for alle aldersgrupper.

5. Prioriterte temaer og saker for rådet med videre anbefalinger

Proessen med å skape en felles forståelse for rådets oppdrag, munnet ved innledningen til 2020 ut i noen temaer og saksområder rådet ønsket å prioritere.

5.1. Trygge hjem

Bolig for alderdommen ble et viktig tema for rådet. Vi vil og skal bo hjemme så lenge som mulig. Da er det avgjørende at vi har en bolig som kan fungere godt også i alderdommen. Eldre må ha hjem og nærmiljø der det er mulig å leve trygge og selvstendige liv, holde seg aktive, være sosiale og bidra så lenge som mulig. Eldrepolitikk og boligpolitikk må ses i sammenheng, slik at eldre som trenger bistand og tilrettelegging for å ha en bolig som er egnet i alderdommen, får det.

Rådet har gjort et godt kartleggingsarbeid knyttet til temaet. Bolig og hjem har også vært et aktuelt tema for en rekke innlegg og debatter som rådsmedlemmer har deltatt i. Rådet har arbeidet med et konsept kalt «Trygge

hjem» som omfatter utvikling av bolig, stedsutvikling, innhold i boligen og tjenester i hjemmet. Temaet er stort og rommer mye, og ville ha mange innfallsvinkler.

Forskning² viser at den egenskapen ved boligen som vektlegges som viktig av de aller fleste, er at boligen er slik at man kan leve mest mulig uavhengig av andres hjelp. Få eldre og seniorer tilpasser sin egen bolig før et konkret behov oppstår. Rådet mener kommunene har mye å vinne på å være proaktive isin boligrådgivning til eldre.

Det ble utviklet en idéskisse med tanke på at «Trygge hjem» kunne være tema for en TV-serie. Det har vært kontakt med flere produksjonsselskaper som synes idéen har vært god, men som dessverre har meldt tilbake at målgruppen for en slik TV-konsept ville vært eldre enn det som er kanalenes satsingsområde. På bakgrunn av dette ble det sendt en egen henvendelse

fra rådsleder til ledelsen i statskanalen NRK knyttet til det faktum at eldre ikke ansees som en målgruppe kanalene vi satse på.

Det er også i regi av rådet og sekretariatet jobbet frem et forprosjekt tiltenkt debatt og diskusjonstema. Det ligger utvilsomt store muligheter i dette konseptet.

ANBEFALING:

Arbeidet med temaet «Trygge hjem» er i oppstartsfasen og rådet anbefaler at det jobbes videre med temaet i neste rådsperiode. Temaet er stort og rommer mye. Det er derfor nødvendig å konkretisere hva konseptet skal inneholde. Elementer i konseptet kan være:

- *Hvordan vi kan tilpasse vår egen bolig til en fremtid hvor vi er mindre bevegelige og har behov for en trygg og lettstelt hverdag.*
- *Hvordan utvikle bedre løsninger for fysiske hjelpemidler i eget hjem som kan gjøre hverdagen lettere?*

² Boligrådgivning i kommunene - En rapport for Husbanken fra NIBR OsloMet Desember 2020 SINTEF-RAPPORT 2020 – Bo hele livet https://www.sintefbok.no/book/index/1258/bo_hele_livet_nye_bofellesskap_og_na_bolag_for_gammel_og_ung

- *Hvilke tjenester og løsninger vil det være behov for? I dette ligger også brukerperspektiv for eldre, digitaliseringsarbeid og individuell tilpasning, herunder utvikling og bruk av kunstig intelligens.*

Bolig og nærmiljø er utvilsomt ett av de temaene som engasjerer mest i arbeidet med et aldersvennlig Norge. Teamet treffer både enkeltindividene og storsamfunnet.

Å gå sammen i partnerskap både på nasjonalt og lokalt nivå, slik at nye aktører og parter ser mulighetene som ligger i å være med på utvikling av nye løsninger og nye tjenester, kan være et viktig virkemiddel i den videre utviklingen.

Rådet ser med forventning på regjeringens arbeid med en «bo hjemme-reform» for eldre som er varslet i Hurdalsplattformen.

Utviklingen av aldersvennlige samfunn som bidrar til at eldre kan bo lenger hjemme og utsette behovet for tjenester er et særlig viktig ansvar for kommunene. Det er i kommunen folk bor og har sin lokale tilhørighet. Aldersvennlige lokalsamfunn må være universelt utformet og tilrettelagt for at yngre og eldre kan ferdes trygt ute, og som legger til rette for gode møteplasser i nærmiljøet. Mange kommuner har nettopp satt et aldersvennlig samfunn og bærekraftsmålene som rammer for utviklingen i sin kommune. I Nettverk for aldersvennlige lokalsamfunn, som er en av oppgavene i det nasjonale programmet for et aldersvennlig Norge,

er det nå med 160 kommuner. Det viser at mange har skjønnet betydningen av å begynne arbeidet med å forberede seg på demografiendringen.

Det er en særlig utfordring for kommuner som ikke har tatt inn over seg hvordan befolkningsendringene vil påvirke deres tjenestetilbud i årene som kommer. Utfordringen for mange er at dette er et anliggende for hele kommunesektoren, og som krever at det jobbes godt på tvers av sektorer og fagområder. Og nettopp at ansvaret for et aldersvennlig lokalsamfunn er et ansvar på tevers av sektorer, må det arbeides videre med.

5.2 En helhetlig frivillighetspolitikk

Å løfte fram synet på eldre som samfunnsressurs er helt sentralt for å få til en aldersvennlig samfunnsutvikling. Med en helhetlig frivillighetspolitikk øker sjansen for at kommunen lykkes i spillet med frivillige organisasjoner og slik bidrar til å skape aldersvennlige lokalsamfunn. Frivillighet Norge anbefaler at en kommunal frivillighetspolitikk har som mål å legge til rette for vekst og utvikling for frivilligheten som en uavhengig samfunnssektor. Frivillighetspolitikken må bygge på dialog med bredden av frivillig sektor lokalt. Eldres organisasjoner og kommunenes eldreråd må inkluderes i utarbeidelse, implementering og oppfølging av frivillighetspolitikken.

Rådet har jobbet aktivt og spesifikt med initiativ og tiltak for at eldrerådene blir pådrivere for at kommunen utvikler en helhetlig frivillighetspolitikk i sine kommuner.

En god frivillighetspolitikk legger også til rette for at seniorer kan bidra med sine ressurser i frivilligheten. Slike initiativ er også relevant for oppgaven i programmet om eldrestyrt planlegging. Koronasituasjonen har dessverre påvirket og forsinket eldrerådenes funksjon i kommunene og fylkes kommunene.

Rådet har satt søkelys på eldre som ressurs i frivilligheten gjennom å løfte fram Frivillig.no som verktøy for seniorer som vil engasjere seg og som verktøy for å motivere organisasjonene til å rekruttere bredere.

ANBEFALING:

Frivilligheten har aldri vært viktigere enn den kommer til å være i årene som kommer. Det vil være behov for mange ressurser. Og slike ressurser representerer nettopp de mange friske eldre. Frivillig innsats og hvordan tenke nytt knyttet til å rekruttere eldre til frivillig innsats er et tema som et kommende råd må arbeide videre med. Gitt også at det er Frivillighetens år i 2022 så gis der mange muligheter å kunne snakke om dette temaet.

5.3 Eldres samfunnsdeltakelse

Et aldersvennlig samfunn skal fremme likestilling, deltagelse og bekjempe diskriminering. Eldres medvirkning er helt grunnleggende og en viktig forutsetning i arbeidet med utforming av et aldersvennlig samfunn både på statlig, regionalt og lokalt nivå. I Norge har vi lover og bestemmelser som både skal sikre eldres medvirkning i utforming av sine lokalsamfunn og som

skal forhindre aldersdiskriminering. Offentlig sektor skal legge til rette for likeverdig deltakelse i samfunnet for alle innbyggere, uavhengig av funksjonsevne og livssituasjon.

Rådet har sett med bekymring på hvordan den raske digitaliseringen av samfunnet påvirker eldres samfunnsdeltakelse. Flere eldre er i gruppen som ikke henger med i denne raske utviklingen. Stadig flere tjenester så vel statlige som private blir digitale. Det være seg post og banktjenester, bestillinger av varer og tjenester, kjøp av billetter til buss, fly og tog, legetjenester og avislesing. Og offentlige tjenester som NAV og ligningsattest. Mange eldre opplever dette som en form for diskriminering. Et digitalt utenforskap er en trussel mot demokratiet og mot velferdsstaten.

ANBEFALING:

Samfunnsdeltakelse et stort tema og har mange aspekt. Rådet har hatt fokus på dette temaet knyttet til digitalisering. Se kapittel 6.5 Digitalisering, for videre anbefaling.

5.4 Aldring av befolkningen

Rådet har naturlig nok vært særlig opptatt av hvordan aldringen i befolkningen slår ut og hvilke konsekvenser det får for dagens og morgendagens eldre. Rådet inviterte forsker Astrid Syse fra Statistisk sentralbyrå (SSB) til et av de første rådsmøtene for å presentere SSB sine fremtidsscenarioer og prognoser for befolkningsutviklingen i Norge. Hovedtrendene er at det

fremdeles er befolkningsvekst, men at den er lavere enn det siste tiåret. Det er en tydelig aldring med snart flere eldre enn barn og unge, befolkningsveksten er sterkest i sentrale strøk og aldringen er sterkest i distriktene. Det blir også flere eldre innvandrere i Norge.

I 2019 satte Kommunal- og moderniseringsdepartementet ned et utvalg for å utrede konsekvensene av demografiendringene i distriktene. Viktor Norman som ledet arbeidet med utredningen, besøkte rådet og redegjorde for funnene og tankene om hva som skal til for å løse utfordringene i distriktene. Rådet leverte også sitt innspill til høringen om denne utredningen. Der pekte rådet på aldringen og konsekvensen av spredt bosetting for eldre som et viktig tema for rådet, og at rådet ser en utfordring i en frisk, aldrende befolkning som ikke får utnyttet ressursene sine.

Distriktene har er en utfordring i et demografiske perspektiv. I 2040 vil enkelte kommuner ha en befolkningsandel som er 70 år og eldre på over 40 prosent. Kommunene løser sine oppgaver på forskjellig vis. Og de har mye å lære av hverandre. I det utadrettede arbeide har rådet vært opptatt av å være pådrivere overfor kommunene og bidra til å synliggjøre betydningen av at noe må gjøres.

ANBEFALING:

Det vil også for et kommende råd være viktig å bidra til økt oppmerksomhet knyttet til det faktum at det blir flere eldre som lever lenger og at denne gruppen i mange

friske år, vil kunne bruke sine ressurser og sine erfaringer og slik bidra til velferd.

5.5 Eldrerådene

Som en av rådets hovedmålgrupper, har rådet har hatt utstrakt kontakt med landets kommunale og fylkeskommunale eldreråd. Eldrerådets rolle er å drive både medvirkning og påvirkning. Rådet mener kommunene må bidra til å heve statusen til eldrerådene.. Samtidig som eldrerådene selv må ta sin plass og være synlig. På mange kommuners hjemmesider er det vanskelig å finne informasjon om eldrerådene og deres saker. Eldre utgjør en stadig større del av befolkningen og deres plass i offentligheten må synliggjøres langt mer enn det som er tilfelle i dag. Det er behov for mer opplæring for at eldrerådene kan ivareta sin rolle og bli attraktive medspillere i sine kommuner og fylkeskommuner.

Rådet har også initiert utdeling av KS sin håndbok for aldersvennlig samfunn til alle landets kommunale og fylkeskommunale eldreråd.

ANBEFALING:

I samarbeid med KS og Pensjonistforbundet har rådet gjennomført et digitalt pilotprosjekt for opplæring av eldreråd. Piloten ble gjennomført i Rogaland med stor vellykkethet. Kursene skal videreføres og det er bevilget penger i statsbudsjettet til å kunne jobbe videre med eldrerådsopplæring i samarbeid med KS og Pensjonistforbundet.

*«Et aldersvennlig samfunn
skal fremme likestilling,
deltakelse og
bekjempe diskriminering»*

6. Andre temaer og aktuelle saker

Rådet har i tråd med sitt mandat bidratt til oppgavene i programmet for et aldersvennlig Norge gjennom innspill og dialogmøter. Samtidig som rådet har hatt forståelse av stor frihet i hva de kunne engasjere seg i og uttale seg om. Rådet har derfor fulgt godt med på aktuelle temaer og debatter som har vært fremme i offentligheten og som har relevans for rådets mandat (s.4).

6.1 Partnerskap

En av oppgavene i programmet for et aldersvennlig Norge handler om partnerskap. Et aldersvennlig samfunn angår hele storsamfunnet om vi skal sikre velferden for kommende generasjoner. Det betyr at det ikke et ansvar for helse- og omsorgssektoren alene.

Vi må skape synergier gjennom samarbeid og samordning på tvers av offentlige, frivillige og private virksomheter og ulike sektorer. I rådets mandat heter det at vi skal invitere til partnerskap. Rådet har hatt dette på agendaen, men vurderte tidlig i samråd med sekretariatet at det ville være behov for et «konsept»

å invitere til. Sekretariatet arbeidet videre med å få innsikt og innspill fra mulige partnere om hvordan et slikt konsept burde innrettes. Resultatene fra dette forprosjektet er tatt med i skissen til en partnerskapsordning som Senteret for et aldersvennlig Norge har ansvaret for.

ANBEFALING:

Senteret for et aldersvennlig Norge arbeider videre med å etablerer og utvikle partnerskapsordningen, og medlemmer i det kommende rådet som er relevante for partnerskapsordningen bør involveres og engasjere seg i ordningen. Formålet her er å bidra til at hele storsamfunnet jobber for å bli aldersvennlig og bærekraftig.

6.2 Aldersvennlighet og bærekraftig velferdsutvikling

Sommeren 2020 igangsatte regjeringen arbeidet med en ny handlingsplan for bærekraftsarbeidet i Norge. Daværende kommunal- og moderniseringsminister Nikolai Astrup understreket at alle deler av samfunnet

må bidra hvis vi skal lykkes med å nå målene innen 2030. Rådet fulgte oppfordringen med å gi sitt bidrag til arbeidet med handlingsplanen³. Der har rådet synliggjort hvordan arbeidet for et aldersvennlig Norge kan bidra til en bærekraftig utvikling. Også i denne sammenheng blir det tydelig at alle deler av samfunnet må bidra.

Videre har det vært naturlig å sette rådets arbeid med et aldersvennlig samfunn i sammenheng med arbeidet med å nå bærekraftsmålene. Bærekraft er ikke bare klima og miljø, men også sosial og økonomisk bærekraft.

Som rapporten var inne på i punkt 6.1 er det en stor jobb å skape forståelse for at utvikling av et aldersvennlig samfunn ikke er et ansvar for helse- og omsorgssektoren alene. Mange av virkemidlene som må til for å få en aldersvennlig samfunnsutvikling, ligger utenfor helse- og omsorg. Det mangler fremdeles forståelse for betydningen av hvilke ressurser en stadig friskere eldrebefolkning representerer. Eldres ressurser må utløses for å kunne opprettholde en bærekraftig utvikling.

³ <https://www.aldersvennlig.no/2020/09/30/aldersvennlig-norges-leverer-innspill-til-baerekraftsmalene/>

ANBEFALING:

Arbeidet med å skape et aldersvennlig Norge er et tverrsektorielt anliggende. Dette må gjennomsyre organisering og oppmerksomhet fra statlig til regionalt og kommunalt nivå, på øvrige samfunnssektorer og i sivilsamfunnet.

Skal vi sikre en bærekraftig velferdsutvikling i årene som kommer, må den sosiale og økonomiske dimensjonen bli tydeligere i arbeidet med bærekraft. Rådet håper den nye regjeringen også vil se betydningen av å fortsette arbeidet med et aldersvennlig Norge i et bærekraftperspektiv.

6.3 Eldre som forbrukere

Dagens eldre har god kjøpekraft og blir en stadig sterkere forbrukergruppe. Men kjøpekraft og boligformue er ujevnt fordelt. Et spørsmål som har engasjert rådet er hva vi villige til å betale for selv når vi blir eldre, og hva vi forventer at det offentlige skal betale for. Her har rådet blant annet deltatt i Kantars undersøkelse Helsepolitisk barometer som har gitt god innsikt i hvordan folk tenker.

Et interessant funn her er at så mange som åtte av ti er enige i at den enkelte må ta større ansvar for egen helse, sosialt liv og egen boligsituasjon for å sikre seg en god alderdom. Hver fjerde nordmann er villig til å betale for hjelp og praktisk bistand for å kunne bo hjemme så

lenge som mulig. Dette er, slik rådet vurderer det, interessante funn som det må jobbes videre med. Dette er også tema som mediene har vist stor interesse for.

ANBEFALING:

NHO Service og Handel har gitt verdifulle bidrag bl.a. i hvordan næringsliv og servicebedrifter kan bidra til at eldre kan ha en trygg og god alderdom i eget hjem. Behovet for å utvikle nye servicejobber i hjemmene og mulighetene for å skape et marked for hvite, trygge tjenester i hjemmet i Norge tas videre.

Se anbefalingene i kap. 6.1 Partnerskap

6.4 Etablering av eldreombudet

I 2019 arbeidet Helse- og omsorgsdepartementet med etablering av et nasjonalt Eldreombud. Rådet har gitt sitt innspill til forslaget om Lov om eldreombud som er grunnlaget for Eldreombudets virksomhet. Rådet støttet etableringen av et nasjonalt eldreombud og at det skulle etableres etter modell av Barneombudet.

I høringsnotatet viste departementet til at det ville være sentralt å tydeliggjøre ombudets pådriver-rolle og følge-med rolle. Som råd var rådet tydelige på at deres arbeid måtte samordnes med Eldreombudets arbeid på tilgrensende områder, og at departementet måtte tydeliggjøre og presisere rådets oppgaver opp mot Eldreombudets oppgaver og saksfelt.

ANBEFALING:

Rådet mener det vil være behov for en kontinuerlig avklaring av pådriver- og følge-med rollene gjennom samarbeidet mellom Eldreombudet og Senter for et aldersvennlig Norge og Rådet for et aldersvennlig Norge.

6.5 Digitalisering

Det ble fort tydelig at digitalisering også måtte bli et viktig tema for rådet (jf. punkt 5.3). Med IKT Norge som medlem, hadde rådet god tilgang på kunnskap og kompetanse. Den økende digitaliseringen på alle samfunnsområder har vært tydelig, og til tider bekymringsfull, sett fra rådets ståsted.

Dette fikk mange for alvor kjenne på i forbindelse med pandemien. Her kom det også tydelig frem hvor viktig det er å beherske teknologi og digitale løsninger. I uforutsette hendelser som dette, men også like mye i det daglige livet, er det avgjørende at alle er digitale for å få tilgang på informasjon.

En effektiv digitalisering av offentlig sektor har vært et mål i planer og strategier fra tidligere regjering. I september 2021 ble strategien *Digital hele livet*⁴ lagt fram. Målet med strategien er å bidra til at ulike befolkningsgrupper har muligheter til å tilegne seg, og oppdatere,

⁴ Kommentar: Digital hele livet - Aldersvennlig Norge

digital kompetanse gjennom ulike livsfaser. Videre er målet at alle innbyggere skal ha mulighet til digital deltakelse – i arbeidslivet, i samfunnslivet og sosialt. Ifølge en kartlegging gjort av Kompetanse Norge for KMD regnes 600 000 nordmenn ikke digitale. Enten fordi de ikke har et smartprodukt som telefon eller PC, eller fordi de ikke vet hvordan produktene skal brukes. Hovedtyngden av de ikke digitale er over 60 år. Dette er en sak rådet har jobbet godt med og som også har skapt mye oppmerksomhet. Selv om rådet gjerne skulle sett temaet og begrepet aldersvennlig brukt mer i Hurdalsplattformen, er det i det minste gledelig å se at aldersvennlig er brukt knyttet til digitalisering. Det har vært stor ekstern interesse for dette temaet.

ANBEFALING:

Rådet mener den nye regjeringen må følge opp strategien som den forrige regjeringen la fram om økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen med en offentlig utredning (NOU) for digital inkludering. Det vil være behov for en systematisk opplæring og for holdningsendring blant de med digital frykt. Å være digital hindrer utenforskap og vil også bidra til å bekjempe ensomhet.

6.6 Transport

I møte med representanter for eldrebefolkningen får rådet stadig høre at transport er en stor utfordring. I mange av de mest griskrendte lokalmiljøene finnes det ikke offentlig transport.

ANBEFALING:

Temaet må få større plass i arbeidet for utvikling av aldersvennlige lokalsamfunn. Det er behov for mer kunnskap om hvordan transportbehovet for eldre kan ivaretas på ulike måter ut fra lokal kontekst. Rådet anbefaler at en representant fra nettopp transportbransjen vil være representert i rådet i kommende rådsperiode.

6.7 Behov for mer kunnskap

Rådet mener vi mangler kunnskap om konsekvenser av befolkningsaldringen. Denne kunnskapen kan ikke skaffes med et utelukkende fokus på dagens eldre. Det vil være viktig å se på samspillet mellom samfunnsutvikling og individuelle forutsetninger for å ivareta egen alderdom, som for eksempel sosial ulikhet og bruk av teknologi. Hvordan påvirkes aldring av forhold som lokalmiljø, kommune, by/land?

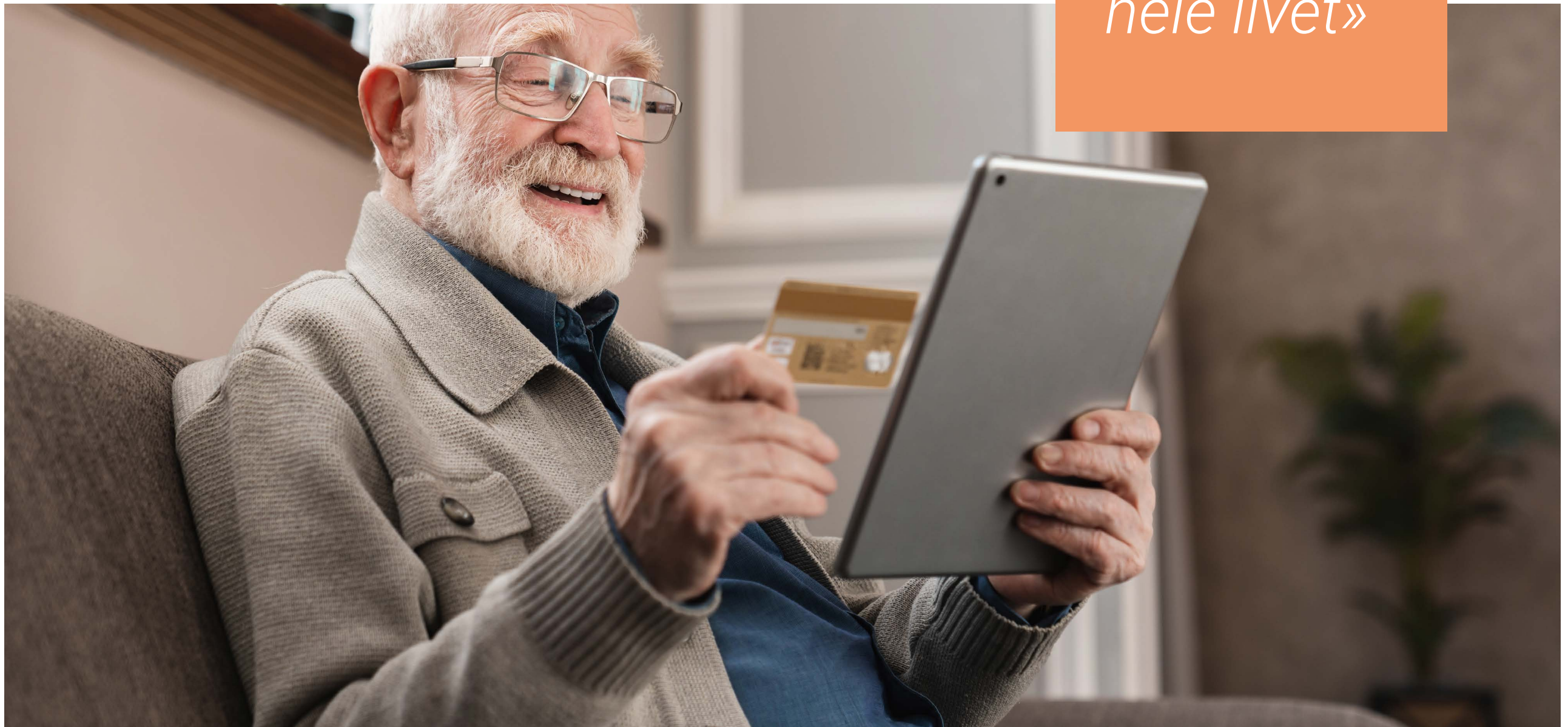
6.8 Frivillighet

Frivilligheten har aldri vært viktigere. Og blir stadig viktigere. Men frivilligheten endrer seg. Og det må gjøres grep for å sikre at flere eldre blir involvert. Dagens og kommende eldre har et mangfold av interesser og vil fremover kunne nyttiggjøre seg av sosiale møteplasser for aktivitet og fellesskap i regi av lokale lag og foreninger. Eldre har mye kompetanse som frivilligheten kan nyte godt av. Mange eldre ønsker å bidra i frivilligheten ut fra egne interesser og selvrealisering. Samtidig har de andre holdninger til frivillig arbeid enn tidligere generasjoner. De forventer god organisering og at de selv kan styre hvor mye tid de vil bruke på frivillig arbeid.

ANBEFALING:

Som et første mål må kommunene ha en oversikt over den lokale frivilligheten. Kommunen må kjenne til hva som finnes av frivillige aktiviteter og foreninger og ha en plan for frivillighetspolitikken i kommunen.

«Digital
hele livet»

7. Kommunikasjon og utadrettet virksomhet

Kommunikasjon og synlighet er et betydelig virkemiddel i arbeidet med å sette demografiendringene på agendaen. Arbeidet er nærmest å betrakte som en løpende holdningskampanje.

Utsagn om «eldrebølgen som skyller inn over landet som en tsunami og lager store problemer», har rådet intenst forsøkt å bekjempe. Rådet snakker om muligheter og at ressursene som de eldre besitter, må brukes. Rådet snakker om samfunnsutvikling og bærekraft, ikke helse og omsorg. Rådet snakker om betydningen av å planlegge. Rådet snakker om likhet og frykten for utenforskap.

Arbeidet med et aldersvennlig Norge er et langt lerret å bleke, og det er ikke gjort over natten. Her må det tenkes og kommuniseres langsiktig, helhetlig og målrettet for å endre holdninger om igjen utløser handling og endring.

7.1 Planlegge litt

Et av temaene rådet har jobbet med er bevisstgjøring av befolkningen om den enkeltes ansvar for selv å forberede seg på egen alderdom. Her er det laget en kampanje som dekker temaene bolig, sosialt liv og

aktiviteter, der målgruppen er befolkninger fra 55+. For å nå gruppen med innhold knyttet til aldring har det vært nødvendig å bruke «feelgood» og «nudging» som skal inspirere til at det skal bare litt planlegging til for å kunne leve et sosialt og aktivt liv hjemme så lenge som mulig.

Dette temaet har også gått inn i «Trygge hjem»-konseptet (punkt 5.1). Oppfordringen om å planlegge er et budskap rådet har brukt i sin utadrettede virksomhet. Dette er også tema som mediene har vært interessert i å skrive om og som det må gjøres mer på i tiden som kommer; snakke til unge eldre om hva som må til for at de bidrar til et bærekraftig og aldersvennlig samfunn.

7.2 Media

Rådet har aktivt brukt både de tradisjonelle mediene og sosiale media for å få frem sitt budskap. Og interessen er økende både for kronikker, debattinnlegg og redaksjonelle innspill med gode vinklinger. Det er verdt å merke seg at mediene etterspør innhold som er relevant for eldre. Det har vært særlig interesse for saker knyttet til eldre og digitalt utenforskap, viljen til å betale for tjenester og aldersdiskriminering. Det er en god temperaturmåler på hvilke temaer som engasjerer.

Mediene har også vist stor interesse for så vel planlegging av egen alderdom, verdien av å være frivillig, vilje til selv å betale for tjenester og generelt om hvorfor jobbe for et aldersvennlig samfunn.

Rådsleder er etterspurt av mediene i forskjellige sammenhenger i kraft av seg selv, og hun har benyttet anledningen til å snakke om relevante temaer knyttet til aldersvennlig der det har vært naturlig og latt seg gjøre. Rådsleder har også vært synlig i forbindelse med pandemien og risiko for ensomhet blant eldre.

Rådet ved rådsleder var også profilert i en helsides annonse i VG og alle regionmediene i desember 2021, hvor budskapet var at eldre er erfaring og ressurser som må brukes.

Rådet ved rådsleder har vært omtalt i 121 saker knyttet til aldersvennlig Norge⁵.

⁵ Søk via Retriever i perioden 1.1.2019-13.12.2021 med søkeordene «Trude Drevland» og «Rådet for et aldersvennlig Norge». Dette er også saker der det nødvendigvis ikke er rådsleder som uttaler seg, men der hun omtales. 2021: 51 saker, 2020: 39 saker, 2019:31 saker.

8. Oppsummering

Gjennom det arbeidet som er gjort de tre siste årene i Rådet for et aldersvennlig Norge, er Norge gjort oppmerksom på de utfordringene og mulighetene vi har og står overfor knyttet til befolkningsaldringen, og viktigheten av å etablere et aldersvennlig Norge.

Aldersvennlig Norge er satt på dagsorden og her har rådet vært en sentral bidragsyter. Aldersvennlig blir trukket frem i en rekke sammenhenger, i alt fra undervisningen i medisin til design og utvikling av apper.

Gjennom deling av innsikt og erfaring på tvers av medlemmene i rådet, er det løftet frem nye perspektiver og nye utfordringer og muligheter. Det har vært svært nyttig å ha et bredt representert utvalg rådsmedlemmer rundt samme bord. Det har skapt synergier på tvers og bidratt til at rådet har nådd ut med felles budskap.

*Rådet er stolt over å ha satt
Aldersvennlig på dagsorden og setter sin lit
til at et nytt råd vil bringe arbeidet videre
og sette det i sammenheng med sosial og
økonomisk bærekraft.*